

„Nepříznivé trendy vývoje v nestabilních regionech na periferii euroatlantického prostoru a v jeho okolí představují natolik významnou bezpečnostní hrozbu, že podíl ČR na její eliminaci se nemůže zužovat pouze na poskytování ekonomické a humanitární pomoci a diplomatické aktivity. Nepokrytí této hrozby sice nepředstavuje bezprostřední zvýšení rizika pro ČR, ale v dlouhodobém časovém horizontu může vést k rozšíření pásma nestability dále do centra euroatlantického prostoru až k hranicím ČR. V souladu s jedním ze základních principů Bezpečnostní strategie ČR, kterým je cestou aktivního zapojení mimo území ČR preventivně předejít možnosti přímého ohrožení území ČR, se proto budou ozbrojené síly ČR nadále zapojovat do mírových a humanitárních operací v euroatlantickém prostoru a jeho bezprostředním okolí.“ [1]

„Účast AČR v operacích mimo území České republiky se stává jednou z nejvýznamnějších a současně nejnákladnějších činností z hlediska finančních, materiálových a lidských zdrojů a organizačních nároků. Mimo jiných oblastí, účast AČR v uvedených operacích rovněž prověřuje realnost postupů krizového řízení při přijímání zásadních politicko-vojenských rozhodnutí a systém přípravy příslušníků AČR v celém jeho komplexu.“ [2]

Mírové operace představují komplexní, mnohavrstevnou problematiku. Pro snadnější orientaci čtenáře je proto účelné stručně uvést základní pojmy, ke kterým se obsah příspěvku vztahuje.

Vymezení základních pojmů

Mírová operace je pojem, jehož zavedení vyplynulo z potřeby praxe. Termín mírová operace není univerzálně definován a není rovněž obsažen v textu Charty OSN. V současné době je používán jako pojem sloužící k obecnému označení širokého spektra civilních i vojenských činností, které se uskutečňují v rámci prevence vzniku a eliminace existujících krizí. V tomto obecném významu je používán v textu hlavních bezpečnostních dokumentů a ve vojenských doktrínách. Termín mírová operace a postupně i jeho obsah byly ve skutečnosti převzaty z vojenské doktríny USA, která vždy nahlížela na peacekeeping a peace enforcement definované v Chartě OSN jako součást širšího konceptu politických, diplomatických, ekonomických a vojenských činností, které označovala za mírové operace.

Mírové operace se člení na **šest základních typů operací** – *udržení míru* (peacekeeping), *vynucení míru* (peace enforcement), *budování míru* (peacebuilding), *vytváření míru* (peacemaking), *prevence konfliktů* (conflict prevention) a *humanitární operace* (humanitarian operations), kdy každá mírová operace je zpravidla vedena v jejich kombinaci.

Mírové operace mohou být vedeny OSN, regionálními organizacemi, jako alianční operace, nebo *ad hoc* koalicemi zpravidla v kombinaci s rolí vedoucí země. Existuje řada koncepcí mírových operací vypracovaných na mezinárodní i národní úrovni. Mírové operace tak mohou být uskutečňovány jako operace OSN – *UN Peacekeeping Operations*. Příkladem alianční koncepce mírových operací jsou – *NATO Peace Support Operations (NATO PSO)*.

Operace na podporu míru NATO jsou v doktríně Aliance součástí širší koncepce NATO Non-Article 5 – Crisis Response Operations a NATO Operations Other Than War. Příkladem koncepce mírových operací pod vedením regionálních organizací mohou být – *EU Petersberg Tasks*, *US Stability Operations* a v jejich rámci *peace operations* jsou příkladem národního konceptu mírových operací s širokým koaličním využitím.

Úvod

Konec studené války byl tím rozhodujícím činitelem, který změnil naše uvažování o bezpečnosti a bezpečnostním prostředí a rozhodující měrou ovlivnil následný vývoj teorie a praxe mírových operací. [3] Vysoký stupeň spolupráce zemí v Radě bezpečnosti OSN, nový typ vnitrostátního konfliktu vedeného v zájmu hodnot, identity a kulturní identifikace, společně s novými formami komplexních ohrožení, [4] vedly k přehodnocení tradičních forem peace-keepingu OSN a mírových operací obecně. Mírové operace jsou dnes jiné, změnila se celá jejich koncepce, staly se komplexní, dynamickou a náročnou činností. Tyto změny jsou obzvláště patrné v Evropě. Dynamika vývoje v krizových oblastech a nové chápání bezpečnosti dnes vyžaduje kontinuální aktualizaci našich hypotéz a rychlou aplikaci nových poznatků nejen ve vojenské oblasti, ale i v rovině politického rozhodování.

Pokud je mírová operace neúspěšná, je neúspěšná i politika, která k ní vedla. Geopolitické změny, zkušenosti z předchozí praxe, ale především nové hrozby vedly ke změnám tradičního peacekeepingu OSN a podstatnému rozšíření rozměru soudobých mírových operací. Od ukončení studené války byl dán mírovým operacím nový rámec, který vedle tradičních úkolů zahrnuje i taková opatření, která podporují organizaci voleb, prosazování lidských práv, formování nových států a rozšiřování prostoru demokracie.

Pouhé zajištění nepřítomnosti války již nedostačuje našim potřebám. [5] Mírové operace jsou především operace politické a svým charakterem potvrzují platnost Clausewitzovy teze o tom, že válka je pokračováním politiky jinými prostředky. [6]

Aktuálnost studia mírových operací

Dnes je obtížné definovat, kde jsou naše bezpečnostní hranice. Probíhající změny bezpečnostního prostředí významně ovlivňují tradiční schémata vojenského myšlení, cíle, činnosti a charakter použití sil v mírových operacích a způsob jejich vedení.

Budoucí mírové operace budou s vysokou pravděpodobností vedeny v prostředí, kde bude narůstat kompetitivní charakter vztahů mezi státními i nestátními subjekty v postupně se globalizujících společnostech. Teritorium jako hlavní prostředek nabývání společenského bohatství, stejně tak jako výhradní prostor pro zajišťování národní bezpečnosti, ztrácí v globalizujícím se světě postupně na svém významu. V éře koloniálních intervencí zajišťovala geografická vzdálenost a technologická zaostalost „zbytku světa“ relativní bezpečnost a nedotknutelnost západních mocností.

Technologický pokrok, globální konektivita a masový pohyb osob, služeb, zboží a informací způsobují erozi tradičních pilířů bezpečnosti národního státu. Ekonomická a vojenská síla, technologická převaha, vzdělanost a další atributy vyspělosti nečiní v těchto podmínkách západní demokracie imunní vůči novým hrozbám. Komplexní ohrožení, humanitární katastrofy velkého rozsahu a pandemie vytváří přímou bezpečnostní hrozbu vyspělým demokraciím.

Státy, které existují na pokraji sociálního a ekonomického kolapsu, bez schopnosti naplňovat funkce státu a zajistit elementární bezpečnost pro vlastní populaci, vytvářejí podmínky pro šíření a podporu radikálních hnutí a ideologií, jakými je například mezinárodní terorismus.

Historicky byly vojenské konflikty vedeny zpravidla mezi státy. K řešení konfliktů tohoto typu, nebo zamezení jejich vzniku, směřoval i obsah Charty OSN. Pro období po ukončení studené války se staly charakteristické vnitřní konflikty a krize, označované jako **konflikty nového typu**, jejichž řešení si vyžádalo vypracování nových přístupů a teorií jak na národní úrovni, tak i v rámci aliancí a mezinárodních a nevládních organizací.

Ať již mezi státy, nebo jako vnitrostátní, byly v minulosti tyto krize a konflikty převážně vnímány jako lokální. Lokální krize a konflikty jsou trvale přítomny a ani v budoucnu nelze jejich vznik vyloučit. Charakter soudobých krizí a predikce bezpečnostního vývoje však indikují vývoj směřující ke geografickému rozšiřování prostorů nestability, postihující regiony nebo širší geografické oblasti, které mohou zahrnovat i několik státních útvarů. Prostory budoucích krizí tak mohou mít zcela nesouvislý charakter a operace na řešení krizí, jejichž součástí jsou i mírové operace, mohou spočívat ve vedení simultánních, nezávislých a distribuovaných vojenských i nevojenských činností.

Diverzifikace hrozeb bude vyžadovat širokou škálu nástrojů a nevojenských a vojenských přístupů na jejich eliminaci. Tento vývoj se bude například projevovat v tendenci ustupovat od tradičních a pevných svazků k vytváření účelových koalicí a posilování regionálních forem řešení krizí. Při řešení budoucích krizí může vznikat potřeba souběžného uzavření i několika koaličních svazků, kterými mohou být stálá koalice, koalice partnerů a koalice zemí přiléhajících ke geografickému prostoru (nebo prostorům) krize.

Dále se bude zvyšovat nutnost prohlubování součinnosti, efektivního sdílení kapacit a dělba funkcí mezi mezinárodními a regionálními organizacemi, stálými aliancemi a mocnostmi při jejich řešení. Stále běžnější praxí bude vedení paralelních operací pod různým velením (odpovědností) a vedených odlišnými prostředky, jejichž pojetím bude směřování k dosahování společných cílů. Ani nejbohatší země nejsou v soudobých podmínkách schopné samostatně soustředit úsilí a prostředky, které by dokázaly zajistit vybudování demokratických a prosperujících společností v zemích, které nemají tuto tradici a trpí rozsáhlým deficitem vědomostí.

Obdobný závěr lze učinit i ve vztahu k mezinárodním a nevládním organizacím. Andrew S. Natsios, ředitel OFDA (Office of Foreign Disaster Assistance) a viceprezident World Vision, ve své knize *U.S. Foreign Policy and the Four Horsemen of the Apocalypse* uvádí: „Mezinárodní humanitární činnost nemůže být zajištěna vně politiky a zahraniční politiky supervelmocí.“ [7]

Existující bezpečnostní hrozby nejsou řešitelné unilaterálními přístupy ani nekritickým přeceňováním potenciálu vojenských nástrojů síly, které mají v soudobých krizích pouze omezenou užitečnost. Strategie pohlíží za válku na mír, který následuje, a na způsoby zajišťující jeho udržitelnost. [8] Řešením je cílevědomé a vyvážené posilování diplomatických, ekonomických, vojenských a informačních nástrojů určených k prevenci vzniku a eliminaci možných hrozeb, vytvářených na principu pružné reakce na kontinuálně se měnící bezpečnostní prostředí.

Existují disproporce ve způsobu hodnocení bezpečnostní situace ve světě, a to především v souvislosti s vedením globální války proti terorismu (GWOT - Global War on Terrorism). **Koncepce GWOT** je sama o sobě nejednoznačná a vyvolává řadu teoretických otázek. Jakým způsobem, například, v ní lze definovat těžiště nepřítelů, který nemá pevnou organizační

strukturu a teritoriální vymezení? Strategická kultura evropských zemí, jejich historická zkušenost a postupně se utvářející bezpečnostní identita se projevují v přirozené rezistenci veřejnosti i institucí podléhat populárním názorům v otázkách bezpečnosti.

Svět je dnes rozhodně bezpečnější, než tomu bylo v minulosti. Institucionální bohatství a komplexnost bezpečnostní architektury Evropy umožňuje evropským zemím působit ve vztahu k existujícím i potencionálním krizím s využitím široké škály politických, vojenských, ekonomických a informačních nástrojů síly.

Do této škály nástrojů patří i mírové operace. Na rozdíl od populárních teorií poloviny 90. let dnes přicházíme k závěru, že **mírové operace všech typů, včetně tradičního peacekeepingu OSN, jsou účinné, pokud jsou použity adekvátně k situaci a jejich uskutečnění má širokou mezinárodní podporu.**

Uvedené tvrzení lze podpořit řadou praktických příkladů a ukazatelů. Od roku 1992 se celkový počet konfliktů ve světě snížil o 40 %. Počet konfliktů, ve kterých došlo ke ztrátám na lidských životech přesahujících 1 000 osob, poklesl o 80 %. To vše i zásluhou novodobých mírových operací, jejichž četnost vzrostla od roku 1990 o 400 %. [9] Trend strmého nárůstu četnosti a rozsahu konfliktů nového typu z počátku 90. let byl postupně překonán. [10]

Na základě studia zkušeností z mírových operací OSN snižují pozorovatelské mise riziko obnovení konfliktu o 80 % a rozmístění mírových sil OSN o 90 %. [11] Ne vždy je uskutečnění mírové operace vhodným řešením pro existující krizi. Na druhé straně ale praxe potvrzuje, že mírové operace jsou efektivním nástrojem při udržování míru a bezpečnosti ve světě.

Od počátku 90. let OSN iniciovalo bezprecedentní mezinárodní aktivity směřující k ukončení válek a posílení stability a bezpečnosti ve světě a pracovalo ve větším rozměru, než bylo při založení této organizace předpokládáno. 2/3 operací OSN končí úspěšně a stávají se postupně ekonomicky velmi efektivními.

To, co nazývá OSN peacemaking, tj. především **preventivní diplomacie**, je jednou z nejúspěšnějších kapitol novodobé činnosti OSN. Širší aplikace kapitoly VIII Charty OSN, pojednávající o regionálních formách řešení krizí a konfliktů, vytvořilo předpoklad pro plné zapojení regionálních organizací a formálních aliancí do akcí při zajišťování míru a bezpečnosti ve světě.

V souvislosti s tímto vývojem se NATO postupně transformuje z obranné na **bezpečnostní alianci** a rozšiřuje svůj zájmový bezpečnostní prostor daleko za tradiční hranice euroatlantického regionu.

Integrované vojenské struktury, vojenské schopnosti a kapacity Aliance, umožňují OSN reagovat na situace ležící na vrcholu spektra možných krizí. Příkladem kontraktace sil a schopností Aliance ve prospěch misí OSN je například mise v Darfuru. [12] Operace na podporu míru pod řízením NATO se postupně staly široce rozpracovanou a komplexní teorií ověřenou praxí a jsou považovány za významný příspěvek do kapacit pro uskutečňování mírových operací. Rovněž Evropská unie se ve své bezpečnostní strategii a koncepci petersbergských operací přihlásila do role poskytovatele sil a prostředků ve prospěch operací pod mandátem OSN.

Po roce 2001 se zvyšuje intenzita použití vojenských sil v mírových operacích, humanitárních a jiných intervencích. J. H. Matlary charakterizuje tendenci po roce 2001 následovně: „*Vojenská síla je používána více než v období studené války, stává se Clausewitzovým nástrojem politiky; a je společně s ostatními nástroji používána v narůstajícím počtu zemí.*“ [13] Počty vojenského personálu v operacích peacekeepingu OSN v roce 2005 dosáhly 58 862 osob, zatímco v roce 1999 to bylo pouze 10-15 tisíc osob. [14]

Bezpečnostní strategie EU – *“A Secure Europe in a Better World: The European Security Strategy”* (2003) – považuje hroutící se státy a regionální konflikty za jednu z hlavních bezpečnostních hrozeb pro Evropu. [15] V roce 2003 státy EU vyslaly do misí 127 000 vojáků. Rovněž národní bezpečnostní strategie USA spatřuje hlavní hrozbu své bezpečnosti v globálních ohroženích: *„Amerika je dnes méně ohrožena vnější intervencí jiným státem, než státy, které se hroutí.“* [16]

Spojené státy se od počátku 90. let vojensky angažují ve vojenských, humanitárních a jiných krizích v průměru každých 18 měsíců. [17] Prosazování politických a bezpečnostních zájmů západních demokracií prostřednictvím mírových operací, včetně peacekeepingu OSN, je diktováno současným charakterem hrozeb, které nejsou řešitelné tradičními vojenskými přístupy. Například novelizovaná směrnice ministerstva obrany USA (2005) - DoD Directive 3000.05: Military Support to Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR) uvádí, že stabilizační operace, jejichž součástí jsou i mírové a humanitární operace, *„tvoří jádro vojenských misí USA“*. [18] Odtud rovněž vyplývá snaha západních demokracií posilovat schopnosti a kapacity regionálních organizací při vedení mírových operací.

Pozitivním příkladem takového úsilí je **iniciativa zemí G-8 *“The Global Peace Operations Initiative (GPOI)”*** jejímž cílem je rozšířit globální schopnosti pro vedení mírových operací. Plán zahrnuje, mimo jiného, soubor následujících opatření: [19]

- ❑ do roku 2010 připravit, a pokud to bude účelné rovněž vybavit, 75 000 vojáků pro mírové operace především ze zemí afrického kontinentu k podpoře mírových operací Africké unie,
- ❑ vybudovat přepravní a logistické kapacity (opatření) k zabezpečení rozmístitelnosti a udržitelnosti jednotek v mírových operacích,
- ❑ podpořit iniciativu Itálie na vytvoření mezinárodního výcvikového střediska pro příslušníky ozbrojené policie, kteří budou vysíláni do mírových operací,
- ❑ koordinovat úsilí vedoucí ke zvýšení kapacit a schopností zemí, pro které je program určen, participovat v mírových operacích.

Vedle zvyšování intenzity a komplexnosti mírových operací narůstají i jejich politické a vojenské ambice. Na rozdíl od klasického peacekeepingu OSN let 1948-1990, ve kterých byl určujícím politický konsenzus a nestrannost, se stalo monitorování a příprava voleb, obnova institucí, ekonomická rekonstrukce a obnova, aktivní prosazování lidských práv, stíhání válečných zločinců, prosazování zákonnosti a základních svobod a další činnosti integrální součástí novodobých mírových operací. [20] Mnohem významnější je však **posun k přímé administraci a správě krizových oblastí**, jako je tomu například v Kosovu.

Zcela novou praxi představuje zavedení provinčních rekonstrukčních týmů (*PRT - Provincial Reconstruction Team*) v operacích v Afganistanu a Iráku. Koncepce PRT byla primárně vypracována pro potřeby stabilizačních operací. Vzhledem k dosavadním pozitivním zkušenostem z jejich činnosti lze však předpokládat, že PRT mohou být v budoucnu použity i v jiných typech operací, včetně mírových. Cílem činnosti PRT je poskytnout pomoc provinčním institucím při vytváření transparentních a udržitelných schopností vládnout, ve zvyšování bezpečnosti a prosazování zákonnosti, při realizaci programů politické a ekonomické obnovy a administrativní správy k zabezpečení základních potřeb populace. [21]

Budování politických institucí a přímá správa (administrace) území představuje výrazný posun od tradičně nestranného a pasivního pojetí peacekeepingu OSN. Rovněž znamená

částečný ústup od zavedeného dělení odpovědností mezi civilními a vojenskými komponenty v operaci. V tradičním schématu je úkolem vojenských sil v mírové operaci vytvořit a zajistit vojensky bezpečné prostředí, které je nutnou podmínkou pro činnost mezinárodních a nevládních organizací. Posláním mezinárodních a nevládních organizací je podporovat realizaci dlouhodobých programů politické, ekonomické a sociální obnovy země, budování institucí, obnovy zákonnosti a dodržování lidských práv, jejichž naplnění je nezbytným předpokladem pro dosažení trvalého a udržitelného míru.

PRT nejsou tvořeny mezinárodními, nevládními a humanitárními organizacemi, ale vojenským a civilním personálem zemí, které participují v operaci. Vojenský personál tak vykonává i činnosti, které historicky byly vždy doménou mezinárodních, nevládních a humanitárních organizací.

Vedle pozitiv tato novodobá praxe skrývá i řadu paradoxů. **Politická koncepce šíření a prosazování demokracie** v sobě nese prvek nestability, protože je vnímána ze strany existujících režimů v krizových oblastech jako ohrožení jejich mocenského postavení. Na druhé straně praxe mírových operací, která v politické rovině směřuje k šíření demokratických principů, decentralizaci, tržní ekonomice a individuálních svobod, mnohdy cíleně vytváří vysoce centralizované formy státní správy (vlády) na teritoriu krizí s prioritní výstavbou bezpečnostních složek, armády a policie.

Cílem uvedeného postupu je zajistit bezpečnost, stabilitu a plánovaný vývoj směrem k politickým cílům mise. Například 50 % všech prostředků vyčleněných na rekonstrukci a obnovu Iráku je pohlceno výdaji na bezpečnost a vedení boje s gerilovými skupinami. [22] V Afghánistánu je rozsah realizovaných ekonomických a bezpečnostních projektů větší, než je schopnost ekonomiky země generovat prostředky na jejich dlouhodobou udržitelnost, včetně schopnosti zajistit pravidelný výběr daní. [23] V případě Afganistanu bude země podle ekonomických expertů schopna zajistit financování vlastních ozbrojených sil až po roce 2063, the World Bank klade tuto schopnost dokonce až do 26. století. [24] Tato strategie vytváří bezpečnostní a ekonomickou **závislost teritorií pod vnější administrativní správou na nutnosti dlouhodobé angažovanosti mezinárodních organizací a mezinárodních sil v krizových oblastech.**

V čem spočívají hlavní odlišnosti soudobých mírových operací ve srovnání s obdobím, kdy převládaly přístupy založené na tradičním peacekeepingu OSN:

- ❑ mírové operace mohou být vedeny OSN, regionálními organizacemi (např. EU, AU), jako alianční operace (např. NATO), nebo *ad hoc* koalicemi zpravidla v kombinaci s rolí vedoucí země,
- ❑ široce je aplikována kapitola VIII Charty OSN umožňující regionální formy řešení krizí a konfliktů s plným využitím potenciálu regionálních organizací, [25]
- ❑ komplexní charakter soudobých krizí si vyžádal přechod na kontraktaci sil a prostředků armád vyspělých států, bývalých členů vojenských bloků, [26]
- ❑ přechod od tradičního uskupení mírových sil tvořeného příspěvky členských zemí OSN operujících v duálním režimu velení a řízení ke koaličnímu a aliančnímu vedení mírových operací, [27]
- ❑ kontraktace sil a prostředků vyspělých armád, vedení mírových operací s využitím stálých vojenských struktur, kapacit, doktrinálních a operačních postupů stálých aliancí vedlo ke ztrátě tradiční role třetích mocností, kterou sehrávaly v peacekeepingu OSN období studené války,

- ❑ zásadním způsobem byly změněny principy tradičního peacekeepingu OSN kterými byly neutralita, nestrannost, poměrné regionální zastoupení zemí v operacích a transparentnost všech činností směrem k pružnějšímu chápání jejich obsahu, které je vyjádřeno například v principech operací NATO na podporu míru, [28]
- ❑ byl podstatně rozšířen obsah mírových operací a úkoly civilních a vojenských komponentů vyslaných do misí – **civilní úkoly** zahrnují široké spektrum dlouhodobých programů politické, ekonomické a sociální obnovy země, budování institucí, obnovy zákonnosti a dodržování lidských práv, budování nových společností a postupné integrace do mezinárodních institucí; **ve vojenské oblasti** byl pasivní dohled a monitorování dodržování mírových smluv a vytváření zón separace mezi dříve znepřátelenými stranami nahrazeno aktivními vojenskými činnostmi, které se na taktických stupních velení blíží bojovému použití jednotek (jde o vytvoření bezpečného prostředí v pravém smyslu tohoto pojmu),
- ❑ rozšiřuje se spektrum spolupráce vojenských složek v mírových operacích s mezinárodními, nevládními a humanitárními organizacemi (existence paralelních operací na teritoriu krize zvyšuje potřebu koordinace a součinnosti subjektů, které se na řešení krize a jejich důsledků podílejí). [29]

Jsou mírové operace v oblasti bezpečnostních studií stále aktuálním tématem? V jedné ze svých prací v druhé polovině 90. let jsem uváděl, že teoretický vývoj a praxe na poli mírových operací v blízké budoucnosti pravděpodobně nic nového nepřinese. Uvedený názor se opíral především o dramatický nárůst četnosti přijatých koncepcí, vypracovaných teoretických východisek a publikovaných prací s touto tematikou a rovněž o zavedení nové praxe, včetně doktrinárních postupů, operací NATO na podporu míru. Navíc se předpokládalo, že období nestability po rozpadu mocenských bloků bude trvat 10-15 let. [30]

Nic nemohlo být vzdálenější dnešní bezpečnostní realitě, ze které vyvstávají stále nová témata z nichž pro názornost lze uvést:

1. Paradox neoidealistické politiky, která svým důrazem na šíření demokracie, svobody a volného trhu vytváří prostředí nestability nedemokratických režimů ve státech a regionech.
2. Praxe účelových koalicí a unilaterální přístupy, které vyvolávají nedůvěru k motivům operací.
3. Převaha empirických přístupů při řešení krizí bez ucelené teorie, která by vytvořila podmínky pro predikci budoucího vývoje a navrhovala optimalizované přístupy k jejich řešení.
4. Změny v roli tradičních mocností při řešení krizí a jejich postavení v rámci bezpečnostního systému OSN. Jestliže v 19. století se uplatňoval rozhodující vliv tří velmocí a ve 20. století dvou (USA, SSSR), je na počátku 21. století bezpečnostní vývoj ovlivňován především USA jako jediné supervelmocí. Spojené státy jsou schopné si tuto pozici uchovat nejdéle po dobu následujících 20 let a další bezpečnostní vývoj bude do značné míry ovlivňován asijskými mocnostmi, především Indií a Čínou. Tento vývoj přivodí změnu stávající filozofie OSN a složení jejich hlavních orgánů. Předpokládá se, že po roce 2020 bude Asie hlavním přispívatelem do operací peacekeepingu OSN.
5. Definice lidské bezpečnosti a legitimita humanitárních intervencí verus suverenita států, jako základního subjektu mezinárodního práva, mezinárodních bezpečnostních

systémů a diplomatických vztahů. Ať již toho bylo řečeno a napsáno o mezinárodních organizacích cokoliv, existují názory zdůrazňující, že budoucí řešení bude nutné hledat uvnitř států a vztahů mezi nimi. A tak dále.

Závěr

Mírové operace reprezentují širokou škálu politických, diplomatických, ekonomických a vojenských činností. Každá mírová operace je jedinečná svým politickým rámcem, mandátem, podmínkami, za kterých je vedena a charakterem plněných úkolů. Politický rámec mírových operací je určován hlavními aktéry v procesu politického rozhodování o jejich provedení, kterými jsou národní státy, mezinárodní a regionální organizace, vojenské aliance, nevládní organizace, případně další subjekty v systému mezinárodních vztahů a politiky.

Strategický rámec přístupů národních států k mírovým operacím je vymezen národními zájmy, politicko-vojenskými cíli, způsoby a nástroji (diplomatické, vojenské, ekonomické, informační), které jsou zvoleny k jejich prosazování. Mírové operace jsou perspektivním politickým a vojenským nástrojem pro řešení soudobých i předpokládaných budoucích krizí a hrozeb. K zajištění schopnosti pružné a adekvátní reakce na krizi je nezbytné uvažovat o mírových operacích v celém spektru jejich typů. Mírové operace umožňují vytvořit rámec pro sdílení odpovědností, rolí, úsilí, funkcí a nákladů mezi státy, mezinárodními a nevládními organizacemi při jejich vedení. Rovněž zajišťují legitimitu a transparentnost všech činností se současným vytvořením rámce pro realizaci civilních a vojenských úkolů v operaci. Je to významné pro Českou republiku, jejímž strategickým zájmem je funkční mezinárodní bezpečnostní systém.

V této souvislosti je nezbytné nalézt odpověď na řadu významných otázek. Vezmeme-li v úvahu obsah hlavních bezpečnostních dokumentů České republiky, úroveň angažovanosti České republiky v mezinárodních operacích a bezpečnostní vývoj ve světě, je naše bezpečnostní strategie ofenzivní, defenzivní, nebo preventivní a jaké z toho plynou důsledky?

To je jen jeden z mnoha důvodů, které by nás měly motivovat ke studiu problematiky mírových operací, především ve strategickém kontextu.

Poznámky a literatura:

- [1] Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec. *A-report*, MO ČR-AVIS, Praha 2003, str. 7, ISSN 1211-801X.
- [2] ZÚNA, J. *NATO Operace na podporu míru*. Brno: Vydavatelství Vojenská akademie v Brně, 2002. 127 s. ISBN 80-85-960-37-0.
- [3] **Mírová operace** je termín, který se vyvinul pro potřeby praxe. Široké použití termínu mírová operace se ve skutečnosti odvíjelo od vojenské doktríny USA, která vždy považovala operace na udržení míru (peacekeeping) a vynucení míru (peace enforcement) jako součást širší koncepce politických, diplomatických, ekonomických a vojenských aktivit, nazvaných mírové operace (Joint Pub 3-07 "Military Operations Other Than War"; Joint Pub 3-07.3 "Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Peace Operations /1999; Army FM 3-07.3 "Tactics, Techniques and Procedures for Peace Operations /2003).
- [4] NATSIOS, A. S. *U.S. Foreign Policy and the Four Horsemen of the Apocalypse*. The Center for Strategic and International Studies, Praeger Publishers, USA, 1997, str. 7. Termín **komplexní humanitární ohrožení** (complex humanitarian emergencies) je zaveden i v dokumentech NATO. Jejich charakteristickými znaky jsou: (i) občanská válka má své kořeny v tradiční etnické, kmenové a náboženské nesnášenlivosti a je ve velkém rozsahu doprovázena pácháním zločinů proti lidskosti, (ii) struktura státní moci se rozkládá do takového stupně, že stát není schopen zajišťovat základní funkce a řízení země, státní moc a správa se přesouvá na provinční úroveň (guvernéři, představitelé místní správy, lokální vojenští velitelé), nad kterou centrální vláda ztrácí jakoukoliv formu kontroly, (iii) uprchlíci a bezdomovci v masových vlnách opouští prostor kon-

- fliktu, což následně vytváří humanitární, zdravotnické a sanitární krize při jejich soustředění do uprchlických táborů, (v) ekonomický systém trpí silným rozkladem, což má za následek vznik hyperinflace, destrukci měny, zhroutení trhu a masovou nezaměstnanost, (vi) výše uvedené charakteristiky jsou umocněny vznikem živelních pohrom, které dále přispívají k celkovému nedostatku potravin a vzniku hladomorů; TOOLE, M. J. *Mass Population Displacement: A Global Public Health Challenge* (1995), definuje **komplexní humanitární ohrožení** následovně: „Relativně akutní situace, mající vliv na velké skupiny populace, kombinované s válkou, občanskými nepokoji, nedostatkem potravin a vysokými počty uprchlíků a bezdomovců, jejichž důsledkem jsou nadměrné ztráty na životech zejména civilního obyvatelstva.“; The UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) definuje **komplexní ohrožení** takto (<http://ochaonline.un.org/mcdu>): “A complex emergency is a humanitarian crisis in a country, region or society where there is total or considerable breakdown of authority resulting from internal or external conflict and which requires an international response that goes beyond the mandate or capacity of any single and/or ongoing country programme.”
- [5] EIDE E. B. Peacekeeping Past and Present. *NATO Review*, Volume 49, Issue 2, Summer 2001, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium, 2001; HODGE C. C. Woodrow Wilson in Our Time: NATO's Goals in Kosovo. *Parameters*, US Army War College Quarterly, VOL. XXXI, No.1, Spring 2001 Carlisle, str. 125-136.
  - [6] HILLEN, J. Blue Helmets – The Strategy of UN Military Operations. Brassey's, USA, 1998, str. 10, 55. “Especially in peacekeeping it is necessary to keep in mind Clausewitz's axiom that war is nothing else but continuation of policy by other means.”; MATLARY J. H. E Pluribus Unum? – Reflections on Power and Interests in the Trans-Atlantic Relationship. *Embargo*, October 24, 2004, str. 2, “Military power is more used than in the Cold War, is becoming a Clausewitzian political tool; and is deployed along with other tools in an increasing number of countries.”; EIDE E. B. Peacekeeping Past and Present. *NATO Review*, Volume 49, Issue 2, Summer 2001, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium, 2001, str. 8, “The Balkan conflicts, however, have made it abundantly clear that purity of tasking in traditional peacekeeping operations is a thing of the past.”
  - [7] NATSIOS, A. S. *U.S. Foreign Policy and the Four Horsemen of the Apocalypse*. The Center for Strategic and International Studies, Praeger Publishers, USA, 1997, str. 32.
  - [8] HART, L. B. *Strategy*. USA: A Meridian Book, Second revised edition, March 1991. 322 s. ISBN 0-452-01071-3, “... the grand strategy looks beyond the war to the subsequent peace...”.
  - [9] MACK, A. Peace on Earth? Increasingly, Yes. *The Washington Post*, December 28, 2005, Page A 21.
  - [10] V letech 1978-1985 proběhlo 5 lokálních konfliktů. V roce 1989 to již bylo 14, v roce 1992 17 konfliktů a v roce 1996 24 konfliktů (A. S. Natsios *U.S. Foreign Policy and the Four Horsemen of the Apocalypse*). V letech 1989-1990 ze 110 konfliktů bylo pouze 7 mezi státy. Všechny ostatní měly charakter vnitrostátních, zpravidla etnických, konfliktů (S. P. Huntington *Who Are We: The Challenges to America's National Identity*).
  - [11] FORTNA, V. P. Interstate Peacekeeping: Causal Mechanisms and Empirical Effects. *World Politics*, Quarterly Journal of International Relations, Volume 56, Number 4, July 2004, str. 481-519.
  - [12] Assistant UN SG for peacekeeping Jane Holl Lute: “We have made it very clear that in order for a U.N. force to come, it would need the kind of mobility and command and control and communications capacity that are reflected in the capacity of Western countries, which includes NATO and the United States.”; Bradley Graham, Colum Lynch, “NATO Role in Darfur On Table: U.S. Backs Move To Send Advisers”, *The Washington Post*, Monday, April 10, 2006, Page 1.
  - [13] MATLARY, J. H. E Pluribus Unum? – Reflections on Power and Interests in the Trans-Atlantic Relationship. *Embargo*, October 24, 2004, str. 2.
  - [14] *Current Peacekeeping Operations*, Peace and Security Section of the UN Department of Public Information, DPI/1634/Rev.51, September 2005.
  - [15] *A Secure Europe in a Better World: The European Security Strategy*, Council of European Union, Brussels, December 12, 2003, <http://www.state.gov/e/eb/rls/fs/33375.htm>.
  - [16] *The National Security Strategy of the United States of America*, 2002, 2006. “America is now threatened less by conquering states than we are by failing ones.”; “... the legitimacy of preemption on the existence of an imminent threat ...”.
  - [17] BINNENDIJK, H. *Transforming for Stability and Reconstruction Operations*. Center for Technology and National Security Policy, NDU Washington, 2004, str. 3.
  - [18] **Stabilizační operace** zahrnují následující vojenské činnosti (operace): Peace Operations, Foreign Internal Defense, Security Assistance, Humanitarian Assistance, Support to Insurgencies, Combating Terrorism, Support to Counter Drug Operations, Non-combatant Evacuation Operations, Arms Control, Show of Force.
  - [19] *Fact Sheet* on “The Global Peace Operations Initiative (GPOI) – A Global Partnership Addressing a Global Problem”, NDU Washington D.C., March 2005.
  - [20] MULIKITA, N. M. Democratization and Conflict Resolution in Africa: The Role of International/Regional Election Observers. *Peacekeeping & International Relations*, May/Jun 99, Vol. 28, Issue 3.

- [21] KESSLER, G. Iraq Reconstruction Teams Delayed at State Department. *The Washington Post*, Thursday, April 13, 2006, p. A19, "The PRT's will assist Iraq's provincial governments with developing a transparent and sustained capability to govern, promoting increased security and rule of law, promoting political and economic development, and providing the provincial administration necessary to meet the basic needs of the population."
- [22] KNICKMAYER, E. U. S. Has End in Sight on Iraq Rebuilding. *The Washington Post*, January 2, 2006, str. 1. V roce 2005 bylo ze strany USA vyčleněno na rekonstrukci a obnovy Iráku 18,4 mld USD. Ve srovnání s rokem 2004 došlo k následujícímu navýšení/snížení výdajů po oblastech: 1. Bezpečnost a prosazování zákona a pořádku : + 23.7 %; 2. Justice, veřejná bezpečnost, občanská společnost + 51.9 %; 3. Dopravní infrastruktura + 1.8 %; 4. Rozvoj soukromého sektoru 135.3 %; 5. Vzdělávací systém, uprchlíci, lidská práva + 26.1 %; 6. Energetická soustava – 23.4 %; 7. Rafinerie a infrastruktura – 0.6 %; 8. Vodní zdroje, sanitární podmínky, kanalizační infrastruktura – 50.3 %; 9. Silnice, mosty, veřejné budovy – 9.7 %; 10. Zdravotnictví – 0.9 %. Z každé uvedené kategorie je na bezpečnost vynakládáno 14–25 %.
- [23] HELLMUTH, D. *Afghanistan: The Interagency Formulation of the Accelerated Success Plan*. NDU National War College. [studijní text], Topic 7, Case Study 3, str. 9.
- [24] SERCHUK, V. Don't Undercut the Afghan Army. *The Washington Post*, Friday, June 2, 2006, p. A19.
- [25] WALLACE, W. The collapse of British foreign policy. *International Affairs* 82, I, 2005, str. 59. EU se považuje za jednoho z potenciálních kontraktorů sil a prostředků pro operace uskutečňované na základě rozhodnutí RB OSN. Příspěvek členských států EU tvoří 40 % rozpočtu OSN a 50 % rozpočtu operací peacekeepingu OSN.
- [26] HAINE, Jean-Yves. Force Structures. Institute of Security Studies, Brussels, source NATO Fact Sheet: *NATO in Afghanistan*, <http://www.nato.int/issues/Afghanistan/factsheet.htm>. V roce 2003 členské státy EU vyslaly do mírových operací 127 000 vojáků. V roce 2004 62 % sil vyslaných do operace ISAF bylo vysláno členskými státy EU. LYNCH, C. U.N. Council Approves Mission to Darfur. *The Washington Post*, Wednesday, May 17, 2006, p. A18. 16. května 2006 RB OSN jednohlasně schválila rozhodnutí o nahrazení mírové operace pod velením Africké unie (AU) v Súdánu. Mise AU není finančně zabezpečena a není schopna zajistit stabilitu a bezpečnost v zemi a ukončit vnitřní vojenský konflikt. Mise AU o velikosti 7000 vojenských osob bude nahrazena operací OSN o síle 20 000 vojáků složených z kontingentů afrických zemí, ale rovněž z jednotek NATO a ozbrojených sil USA. BRADLEY, Graham. LYNCH, Colum. NATO Role in Darfur On Table: U. S. Backs Move To Send Advisers, *The Washington Post*, Monday, April 10, 2001, s. 1. Asistentka generálního tajemníka OSN pro peacekeeping Jane Holl Lute v této souvislosti uvádí: „We have made it very clear that in order for a U. N. Force to come, it would need the kind of mobility and command and control and communications capacity that are reflected in the capacity of Western countries, which include NATO and the United States.“
- [27] 2000 Chart of Armed Conflicts. (kolektiv autorů) *The Military Balance 2000-2001*, London: International Institute for Strategic Studies. V roce 2000 působilo ve čtyřech hlavních mírových operacích vedených regionálními organizacemi a vojenskými aliancemi 74 906 vojáků (MFO, SFOR, Belisi, KFOR). Ve všech 15 operacích peacekeepingu OSN působilo v roce 2001 47 095 osob z 87 zemí světa.
- [28] COVE, J., DZIEDZIC, M. J., HAWLEY, L. R. *The Quest For Viable Peace – International Intervention and Strategies for Conflict Transformation*. United States Institute of Peace Press, Washington D.C., str. 3. ISBN 1-929223-67-6.
- [29] ZŮNA, J. Vztah armády a mezinárodních organizací v mírových operacích: Vyvážený přístup k humanitárnímu prostoru. Sborník z vojensko-odborné konference *Místo a úloha jednotky CIMIC-PSYOPS v asistenčních operacích*. Brno: Ústav operačně taktických studií University obrany v Brně, str. 46-61, 2006. ISBN 80-7231-146-8.
- [30] NATSIOS, A. S. U.S. Foreign Policy and the Four Horsemen of the Apocalypse. The Center for Strategic and International Studies, Praeger Publishers, USA, 1997.